

Stimulansbidrag LOV

Delrapport 2012

Du får gärna citera Socialstyrelsens texter om du uppger källan, exempelvis i utbildningsmaterial till självkostnadspris, men du får inte använda texterna i kommersiella sammanhang. Socialstyrelsen har ensamrätt att bestämma hur detta verk får användas, enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). Även bilder, fotografier och illustrationer är skyddade av upphovsrätten, och du måste ha upphovsmannens tillstånd för att använda dem.

Artikelnr 2012-3-26

Publicerad www.socialstyrelsen.se, mars 2012

Förord

Socialstyrelsen fick 2011 i uppdrag av regeringen att fördela stimulansbidrag till de kommuner som inte tidigare beviljats stöd för att förbereda och utveckla valfrihetssystem i enlighet med lagen (2008:962) om valfrihetssystem, LOV. I uppdraget ingick också att följa upp införandet av valfrihetssystem samt redovisa utbetalade medel. Uppföljningen omfattar även de kommuner som tidigare beviljats stimulansbidrag för att utveckla valfrihetssystem.

Detta är Socialstyrelsens första delrapport och innehåller dels en redovisning av utbetalade medel under 2011, dels en redovisning av vad uppföljningen hitintills visat. Dessutom ingår en slutredovisning av de stimulansbidrag som fördelades till kommuner åren 2008–2010 för att förbereda och utveckla valfrihetssystem.

Projektansvarig för uppföljningen är utredaren Andreas Johansson, som också skrivit rapporten. Homan Amani har ansvarat för avsnittet om kommunernas ekonomiska slutredovisning. Ansvarig chef för uppdraget har varit Ann Holmberg.

Lars-Erik Holm
Generaldirektör

Innehåll

<i>Förord</i>	3
<i>Sammanfattning</i>	7
<i>Inledning</i>	8
Bakgrund	8
Syfte med stimulansbidraget	8
Socialstyrelsens uppdrag	9
Genomförande	9
<i>Beslutsläget i december 2011</i>	11
<i>Kommuner med valfrihetssystem enligt LOV</i>	12
Antalet kommuner som har valfrihetssystem i drift har ökat	12
En kombination av service- och omvårdnadsinsatser är vanligast	12
Biståndshandläggare och webbplatser vanligaste informationskanalerna	13
Val, omval och ickevalsalternativ	15
Cirka 900 enskilda utförare är verksamma inom valfrihetssystemen	16
En majoritet av kommunerna har mätbara mål	17
Svårigheter inför och efter starten av valfrihetssystem	19
Några kommentarer från kommunerna	19
<i>Kommuner på väg att införa LOV</i>	21
Kommunerna har kommit olika långt i införandeprocessen	21
Kombinationen service- och omvårdnadsinsatser är vanligast	22
Biståndshandläggare och webbplatser vanligaste informationskanalerna	22
Svårigheter inför starten av valfrihetssystem	23
Några kommentarer från kommunerna	23
<i>Kommuner som inte har fattat beslut</i>	25
Nya kommuner beviljades stimulansbidrag under 2011	25
Kommuner som tidigare beviljats stimulansbidrag	25
<i>Kommuner som har beslutat att inte införa LOV</i>	27
Politiska skäl vanligast till beslutet	27
Några kommentarer från kommunerna	27
<i>Kommuner som inte har sökt stimulansbidrag</i>	29
<i>Bilaga 1. Beslutsläget i kommuner som beviljats stimulansmedel</i>	31
<i>Bilaga 2. Fördelning av 2011 års stimulansbidrag</i>	35
<i>Bilaga 3. Ekonomisk slutredovisning av stimulansbidrag 2008–2010</i>	36

Sammanfattning

Under 2011 beviljade Socialstyrelsen 21,5 mnkr i stimulansbidrag för att förbereda och utveckla valfrihetssystem i enlighet med lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) till 36 kommuner som inte tidigare ansökt om stimulansbidrag för detta ändamål.

Den 1 december 2011 hade 104 kommuner valfrihetssystem enligt LOV i drift, jämfört med situationen den 1 oktober 2010 då 68 kommuner hade infört valfrihetssystem. Det är vanligast att valfrihetssystemen omfattar en kombination av service- och omvårdnadsinsatser. Cirka 900 enskilda utförare är verksamma inom valfrihetssystemen. Av kommunernas redovisningar framgår det vidare att en majoritet av kommunerna har mätbara kvalitetsmål, och en majoritet av dem följer regelbundet upp utförarna. Det är kommunernas biståndshandläggare och hemsidor som är de vanligaste informationskanalerna om valfrihetssystemen. Ett antal kommuner har stött på svårigheter vid införandet och driften av valfrihetssystemen. Vanligast är det att kommunerna haft svårigheter med att anpassa de administrativa stödsystemen, följt av svårigheter att beräkna en rättvisande ersättningsnivå samt att bedöma de ekonomiska konsekvenserna av valfrihetssystemet.

Den 1 december 2011 var 61 kommuner i färd med att införa valfrihetssystem enligt LOV, men hade ännu inte systemet fullt i drift. Av dessa kommuner hade 37 publicerat förfrågningsunderlag eller var på väg att göra det vid nämnda tidpunkt. I elva av kommunerna hade dessutom enskilda utförare redan godkänts. Ett antal kommuner har således publicerat förfrågningsunderlag men ännu inte godkänt någon enskild utförare. Vanliga orsaker är t.ex. att det varit svårt att finna intresserade utförare eller att förfrågningsunderlaget är nypublicerat. I flertalet kommuner kommer en kombination av service- och omvårdnadsinsatser att erbjudas inom valfrihetssystemet. Ett flertal av kommunerna har vidare upplevt problem inför starten av valfrihetssystemet, särskilt inom fyra områden: bedömning av de ekonomiska konsekvenserna av införande av valfrihetssystem, beräkning av en rättvisande ersättningsnivå, anpassning av de administrativa stödsystemen, samt svårigheter att engagera tillräckligt många lokala utförare.

Den 1 december 2011 hade 54 kommuner inte beslutat om införande av valfrihetssystem enligt LOV.

I 29 kommuner fanns vid nämnda tidpunkt ett beslut om att inte införa valfrihetssystem enligt LOV. I kommunerna är det oftast politiska skäl som ligger bakom beslutet att inte införa valfrihetssystem.

Av landets 290 kommuner har 42 inte ansökt om stimulansbidrag för att förbereda och utveckla valfrihetssystem enligt LOV.

Inledning

Bakgrund

Regeringen gav 2008 Socialstyrelsen i uppdrag att besluta om och fördela stimulansbidrag till kommuner för att förbereda och utveckla valfrihetssystem inom äldre- och handikappomsorgen för insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Uppdraget slutrapporterades i december 2010. Då hade 212 kommuner ansökt om och beviljats bidrag. Av dessa hade 153 stycken infört valfrihetssystem i enlighet med LOV, alternativt beslutat om införande men inte startat i oktober 2010.

I budgetpropositionen för 2011 klargjorde regeringen att en satsning skulle göras under mandatperioden för att fler kommuner ska införa fritt val för äldre inom äldreomsorgen. Regeringen anser att alla kommuner i landet senast 2014 bör ha beslutat om valfrihet för den enskilde enligt LOV. Om så inte är fallet överväger regeringen tvingande lagstiftning.

För att fortsätta stimulera utvecklingen av valfrihetssystem ställde regeringen under 2011 nya medel till förfogande för de 78 kommuner som inte sökt stimulansbidrag för valfrihetssystem enligt LOV tidigare. Under förutsättning att riksdagen beviljar fortsatta medel kommer stimulansbidrag även erbjudas under åren 2012- 2014.

Syfte med stimulansbidraget

Av uppdraget till Socialstyrelsen framgår att regeringen vill fortsätta att stärka individens möjligheter till inflytande över den egna vardagen. Valfriheten för äldre och personer med funktionsnedsättning ska öka ytterligare. Regeringen anger att individens möjlighet att välja gör att den offentligt finansierade servicen blir mer lyhörd för den enskildes behov och önskemål. Mångfald, valfrihet och kontinuitet gynnas om omsorgstagare, så långt det är möjligt, kan välja vem som ska utföra insatserna. Regeringen menar att en ökad valfrihet är ett sätt att öka tillgängligheten, kvaliteten och effektiviteten inom äldreomsorgen såväl som i stödet till personer med funktionsnedsättning. Med fler utförare med olika inriktningar ökar möjligheten för den enskilde att få sina behov och önskemål tillgodosedda.

Stimulansmedlen ska användas till konkreta åtgärder för att förbereda genomförandet av valfrihetssystem enligt LOV. Exempel på förberedelser är ställningstagande till olika ersättningsmodeller, gränsdragningsfrågor avseende vilka delar av verksamheten som ska omfattas, kompetensutvecklingsinsatser för personalen, system för information till enskilda och utförare och system för uppföljning av utförarnas verksamhet. Regeringen anger vidare att stimulansbidrag kan behövas för utvecklings- och anpassningsinsatser, såsom framtagande av förfrågningsunderlag, system och rutiner för ansökningsförfarande och annonsering. Kostnader kan också uppstå i samband med utarbetande av system för kontinuerlig uppföljning och utvärdering av

utförarnas verksamhet och utbildning av personal så att deras kunskap ska svara mot det kompetensbehov som ett införande av ett valfrihetssystem kan medföra.

Regeringen anser att det är av särskild vikt att åtgärder vidtas för att säkerställa att kommuninvånarna och i synnerhet enskilda inom äldre- och handikappomsorgen får adekvat information om valfrihetssystemet och om de olika utförarna.

Socialstyrelsens uppdrag

Socialstyrelsen har regeringens uppdrag att för år 2011 besluta om och fördela 21,5 mnkr i bidrag till de kommuner som inte tidigare beviljats stöd för att förbereda och utveckla valfrihetssystem i enlighet med LOV och enligt SoL. I uppdraget ingår också att på nationell nivå följa upp utvecklingen av valfrihetssystem, hur det används samt redovisa utbetalade medel.

Uppföljningen gäller även de 212 kommuner som tidigare fått stimulansbidrag för att utveckla valfrihetssystem. Syftet med uppföljningen är att på nationell nivå beskriva hur och i vilken utsträckning kommunerna valt att förbereda, införa och anpassa valfrihetssystem inom omsorgerna. Socialstyrelsen ska särskilt följa upp och beskriva utvecklingen i de delar av valfrihetssystemen som direkt berör den enskilde. Viktiga områden är kommunernas arbete med information till den enskilde och stödet till den enskilde i valsituationen, inte minst till dem som inte kan eller vill göra ett aktivt val. Uppföljningen ska också utgöra ett kunskapsunderlag för kommunerna i deras fortsatta arbete med att utveckla och förbättra fria val inom äldre- och handikappomsorgen.

Socialstyrelsen ska senast den 15 mars 2012 inkomma till Regeringskansliet med en redovisning av utbetalade medel och lämna en delredovisning av uppföljningen. Socialstyrelsen ska senast den 31 december året efter att stimulansbidraget upphör slutrapportera uppdraget till Regeringskansliet.

Genomförande

Socialstyrelsen fördelade 21,5 mnkr till 36 kommuner under 2011. Stimulansbidragen beviljades efter ansökan från kommunerna.

Underlag till uppföljningen har inhämtats via enkäter som skickats till de 212 kommuner som beviljades stimulansbidrag 2008-2010. Enkäterna har kartlagt situationen i kommunerna per den 1 december 2011. Precis som vid tidigare uppföljningar av valfrihetssystem har varje kommun fått välja vilken av följande fyra alternativa enkäter som besvarats:

- Enkät 1 besvarades av kommuner som vid enkätutskicket ännu inte fattat politiskt beslut om att införa/inte införa valfrihetssystem enligt LOV.
- Enkät 2 besvarades av kommuner som vid enkätutskicket fattat politiskt beslut att införa valfrihetssystem enligt LOV, men ännu inte startat verksamheten.
- Enkät 3 besvarades av kommuner som vid enkätutskicket startat och tillämpar ett valfrihetssystem enligt LOV. Här avsågs kommuner

som hade godkänt en eller flera enskilda utförare och där minst en person ur målgruppen hade valt en enskild utförare.

- Enkät 4 besvarades av kommuner som vid enkätutskicket beslutat att inte införa valfrihetssystem enligt LOV.

Den redovisning av beslutsläget som görs i denna rapport bygger således på hur kommunerna själva valt att placera den egna kommunen.

Av de 212 kommunerna har 205 besvarat enkäten. Tre av dessa kommuner besvarade fel enkät. Svaren från dessa kommuner har använts i redovisningen när så varit möjligt.

Till de 36 kommuner som beviljades stimulansbidrag under hösten 2011 har Socialstyrelsen skickat en enklare enkät för att klargöra om de påbörjat utredningsarbetet och i så fall var i utredningsprocessen de befinner sig.

Beslutsläget i december 2011

Antalet kommuner som infört valfrihetssystem med stöd av stimulansbidrag har ökat kontinuerligt över åren. Den 1 december 2011 hade mer än var tredje kommun valfrihetssystem enligt LOV i drift. Tabellen nedan visar hur utvecklingen i kommunerna sett ut sedan i mars 2010.

Tabell 1. Utveckling av användandet av valfrihetssystem enligt LOV

Kategori	Mars 2010	Oktober 2010	December 2011
Kommuner som inte beslutat om valfrihetssystem enligt LOV	79	35	54
Kommuner som är på väg att införa valfrihetssystem enligt LOV	72	85	61
Kommuner som har valfrihetssystem enligt LOV i drift	45	68	104
Kommuner som fattat politiskt beslut om att inte införa LOV	12	24	29
Kommuner som inte ansökt om stimulansbidrag	82	78	42

Kommuner med valfrihetssystem enligt LOV

Antalet kommuner som har valfrihetssystem i drift har ökat

De kommuner i vilka en eller flera enskilda utförare godkänts och där minst en person ur målgruppen har valt enskild utförare har klassificerats som kommuner som infört valfrihetssystem.

I mars 2010 hade 45 kommuner infört valfrihetssystem. Drygt ett halvår senare, i oktober 2010, hade antalet kommuner ökat till 68 stycken.

Den 1 december 2011, dvs. något över ett år efter föregående mätning, hade antalet kommuner med valfrihetssystem utökats ytterligare och uppgick till 104.¹ Detta innebär att ytterligare 36 kommuner infört valfrihetssystem sedan Socialstyrelsens förra uppföljning.

Socialstyrelsens uppföljningsenkät besvarades av 102 kommuner. I kommunerna började valfrihetssystem tillämpas vid olika tidpunkter:

- 31 kommuner under 2009
- 42 kommuner under 2010
- 29 kommuner under 2011.

En kombination av service- och omvårdnadsinsatser är vanligast

Bland kommunerna är det vanligast att valfrihetssystemet omfattar en kombination av service- och omvårdnadsinsatser (tabell 2).

Tabell 2. Verksamhetsområden inom valfrihetssystem enligt LOV, antal kommuner per område

Verksamhetsområden	Antal kommuner
Hemtjänst – enbart serviceinsatser	19
Hemtjänst - serviceinsatser och personlig omvårdnad i eget boende enligt SoL (inkluderar ledsagning, anhörigstöd, dagverksamhet)	83
Hemsjukvård enligt HSL där kommunen övertagit ansvaret (avser inte kommuner där kommunal personal i hemtjänsten utför sjukvårdsinsatser på delegation från landstinget)	23
Kost	8
Särskilt boende	4
Annan biståndsbedömd insats enligt SoL	16

¹ För en förteckning över vilka kommunerna är, se bilaga 1.

I de kommuner där valfrihetssystemet även innefattar kost är det vanligast att det är distributionen av mat som avses. I åtminstone två kommuner ingår också tillagning av maten.

Kommunerna uppger att cirka 100 000 personer omfattas av deras valfrihetssystem enligt ovan.

Biståndshandläggare och webbplatser vanligaste informationskanalerna

De tre i särklass vanligaste kanalerna för att nå ut med information till personer ur målgruppen och anhöriga är via kommunernas biståndshandläggare, kommunernas webbplatser samt genom broschyrer eller annat presentationsmaterial. Tabell 3 visar hur kommunerna svarat.

Tabell 3. Typ av informationskanaler och antal kommuner per informationskanal

Typ av informationskanal	Antal kommuner
Biståndshandläggare/biståndsbedömare	102
Broschyrer/presentationsmaterial	97
Brev/utskick	62
Träffar med organisationer	77
Informationsträffar med personer ur målgruppen och/eller anhöriga	41
Kommunens informationstidning	42
Spalt i lokaltidning	29
Kommunguide e.dyl.	9
Kommunens webbplats	101
Andra informationskanaler	23

Några kommuner har kommenterat sina svar. Av kommentarerna framgår att kommunerna har genomfört breda informationsinsatser framförallt i samband med att valfrihetssystemet infördes. Några citat belyser detta:

- *Information med många intervjuer på bred front vid start, därefter "påminnelsevykort" efter ca ett år.*
- *När LOV genomfördes, hade kommunen information både skriftligen och muntligen till kommuninvånarna.*
- *Kommunen införde kundval via certifiering redan år 2001. Då informerades brett om kundvalet genom brev/utskick, informationsmöten med utförare, spalter i lokaltidningen, kommunens webbplats, information till samarbetspartners (landsting, försäkringskassa) med flera. Vid införande av LOV var annonseringen inte lika bred, men möjligheten att välja var väl känd i kommunen.*
- *Information via brev skickades till de personer som hade beslut om hemtjänstinsatser vid införandet av Kundvalssystemet. I brevet informerades om innebörden av Kundvalet och möjligheten att välja/byta utförare.*
- *Brevutskick innan LOV-starten och infoträffar 1 gång per år.*

- *Vid uppstart gjordes även brevutskick, infoträffar och annons i lokaltidningen.*

Kommunerna har haft möjlighet att själva specificera andra informationskanaler än de som angavs i uppföljningsenkäten. Tolv kommuner informerar om valfrihetssystemet på mässor och utställningar eller liknande. Flera kommuner nämner också att de lokala utförarna ges möjlighet att presentera sina verksamheter vid dessa arrangemang. En mindre grupp kommuner har använt sig av andra former för att informera om valfrihetssystemet, t.ex. en lokal TV-kanal och lokalradion.

Generellt kan det konstateras att kommunerna ofta ger allmän information om valfrihetssystemet samt information om hur det går till att välja och välja om. Till det senare hör också information om vad som händer om den enskilde inte väljer, t.ex. med avseende på det ickevalsalternativ som tillämpas i respektive kommun. Annan information som ges är om vilka utförare som finns. Ibland ges också information om eventuella tilläggstjänster som de olika utförarna kan erbjuda. Som exempel på hur det ser ut i några kommuner redovisas följande citat:

- *Biståndshandläggarna samt hemsidan och hemtjänstkatalogen informerar om vad valfrihetssystemet innebär, hur man väljer, vem man vänder sig till för att välja eller byta, vilka leverantörer som finns att välja på, vilken leverantör man får om man inte vill eller kan välja, vilka tjänster och tilläggstjänster leverantörerna erbjuder, vilka geografiska områden som leverantörerna verkar i, vilket eventuellt kapacitetstak som leverantörerna har, hur mycket personal leverantörerna har, vilket mål och speciell inriktning leverantörernas verksamhet har, hur leverantörerna arbetar med kvalitet, hur leverantörerna arbetar med kontinuitet när det gäller personal och tider, vad personalen har för grundutbildning och specialkompetens, vad personalen har för språkkunskaper etc.*
- *Vid hembesök informeras om LOV och möjligheten att välja utförare. Oftast är anhöriga med. Information ges bl.a. om hur man väljer och vad man gör om man vill byta utförare, vilka tjänster som ingår och information om tilläggstjänster och hur detta fungerar samt att kostnaden inte skiljer sig åt mellan de olika utförarna. En informationsfolder samt beskrivning av utförarna lämnas. Möjlighet att titta igenom materialet och tänka efter ges.*
- *Kommunen har tagit fram en informationsbroschyr som beskriver hur det går till att välja, hur byte av leverantör går till, vad det kostar, vilka tjänster som ingår/inte ingår i valfrihetssystemet och att kunderna får information om vilka leverantörer som finns att välja emellan från biståndshandläggarna. När det är aktuellt att välja hemtjänstutförare får kunden informationsbroschyren samt företagspresentationer för alla godkända utförare. I företagspresentationen framgår även vilka tilläggstjänster som utföraren kan erbjuda.*

En fråga i sammanhanget är vilket stöd kommunerna ger till personer som har svårt att, inte kan eller inte vill välja. Av kommunernas redovisningar framgår det att biståndshandläggarna har en viktig roll i att informera den enskilde om valfrihetssystemet, vilka utförare som finns, vad som händer om man inte väljer, etc. Samtidigt ska biståndshandläggaren vara neutral inför den äldres val, dvs. biståndshandläggaren får inte påverka den enskildes val i endera riktning. I de fall den enskilde inte kan välja så framhåller flera kommuner att anhöriga, närstående, god man eller annan företrädare kan vara behjälpliga för den enskilde i valsituationen. Om något val ändå inte kan göras, eller den enskilde inte vill välja, så är det ickevalsalternativet som aktualiseras. Citaten nedan ger en bild av hur kommunerna resonerar i frågan:

- *Om den enskilde vet vilket företag han/hon önskar välja men inte klarar av att fylla i valblanketten, kan biståndshandläggaren hjälpa till med detta. Om det däremot är så att den enskilde inte vet vilken leverantör han eller hon ska välja, så kan biståndshandläggaren inte hjälpa honom eller henne att välja. Detta då biståndshandläggaren ska vara neutral gentemot de olika leverantörerna. Om den enskilde inte klarar av att välja kanske god man eller någon nära anhörig kan vara behjälplig med detta. Kan den enskilde ändå inte välja, får han eller hon sin hjälp via den leverantör som utgör "ickevalsalternativet".*
- *Om kunden inte har möjlighet själv att ta beslut, har god man och anhöriga möjlighet att bistå med kunskap/önskemål om leverantör. Biståndshandläggaren ska inta en neutral roll och kan inget beslut tas, gäller ickevalsalternativet.*
- *Biståndshandläggaren hjälper till vid biståndsbedömningen, tar kontakt med anhöriga (om de inte redan är med vid utredningen) och naturligtvis informerar om vilket alternativ det blir om man inte gör något val.*
- *Handläggaren kan hjälpa den enskilde att hitta i kundvalskatalogen om den enskilde tycker att det är för svårt. ... Den som inte kan eller inte vill välja kan antingen ta hjälp av anhöriga/närstående/företrädare eller så får de information att de kan få kommunens ickevalsalternativ och att de då när som helst kan höra av sig till handläggaren för att göra ett aktivt val.*

Val, omval och ickevalsalternativ

Kommunerna har fått ange hur många personer med biståndsbedömda pågående insatser som valt enskild utförare den 1 december 2011. Det finns osäkerheter i de siffror som redovisas av flera kommuner. Dels har inte alla kommuner kunnat redovisa dessa data alls, dels finns det kommuner där endast delar av den totala populationen i målgruppen kunnat tas med. Givet dessa begränsningar i tillgänglig data så redovisar kommunerna att cirka 24 000 personer med biståndsbedömda pågående insatser valt enskild utförare den 1 december 2011.

Tjugotre kommuner uppger att de undersökt hur stor andel av personerna i målgruppen som gjort omval de senaste sex månaderna. En genomgående bild är att det varit mycket ovanligt med omval under nämnda tidsperiod.

Kommunerna har lite olika riktlinjer för vad som gäller vid omval med avseende på uppsägningstid och 14 dagar är en vanlig gräns. Citaten nedan ger en bild av hur det ser ut:

- *En månad efter omvalet ska bytet genomföras. I praktiken genomförs det tidigare genom att utförarna kommer överens om det.*
- *Omval kan ske när så önskas och obegränsat antal gånger. Utföraren ska inom ett dygn bekräfta att uppdrag har tagits emot. Insatser ska påbörjas inom 24 timmar efter mottagande av uppdrag.*
- *Brukaren kan när som helst välja att byta utförare, förutsatt att det finns godkända utförare som verkar i den del av kommunen där brukaren bor. Uppsägningstiden är 14 dagar.*
- *Uppsägningstiden är en vecka eller efter överenskommelse.*
- *Den nya utföraren är skyldig att inom 5 arbetsdagar (räknat från dagen efter att kommunen fått ifyllt valblankett) börja utföra de beviljade insatserna.*
- *Byte av utförare sker 1 månad efter kunds ansökan om byte av utförare mottagits av kommunens biståndshandläggare.*

Flera kommuner lyfter fram att byte av utförare kan ske när som helst, dvs. att det inte finns några begränsningar för antalet möjliga byten. Några framhåller också att den enskilde inte behöver motivera eller ange orsak till beslutet att byta utförare.

Precis som i Socialstyrelsens tidigare uppföljningar av valfrihetssystem enligt LOV utgör kommunens egenregi det vanligaste ickevalsalternativet. Alternativet tillämpas i 63 kommuner och 43 kommuner tillämpar ett turordningssystem. I tre kommuner används den geografiska närheten som kriterium för ickevalsalternativet. En kommun tillämpar ett lottningsförfarande.

Ett tiotal kommuner tillämpar flera ickevalsalternativ samtidigt. En orsak kan vara att kommunen har olika ickevalsalternativ inom olika delar av valfrihetssystemet. En kommun anger t.ex. att ett ickevalsalternativ har upphandlats inom hemtjänsten, medan närhetsprincipen gäller för boende och dagverksamhet. En annan skriver att turordningssystem tillämpas inom hemtjänst, ledsagning och avlösning. För särskilt boende och dagverksamhet för äldre är det däremot närhetsprincipen som styr.

Cirka 900 enskilda utförare är verksamma inom valfrihetssystemen

Det finns cirka 900 enskilda utförare runt om i landet som är verksamma inom valfrihetssystemen. I ett 50-tal av kommunerna finns det vidare bland dessa enskilda utförare sådana som erbjuder en särskild inriktning och/eller specialkompetens i sin verksamhet. Det handlar ofta om särskild språkkom-

petens (i ett 40-tal kommuner) eller att utförarna erbjuder specialkunskap om olika sjukdomar eller särskilda vårdinriktningar (i ett 20-tal kommuner).

Vad gäller språkkunskaper erbjuder utförarna sammantaget följande språk: engelska, spanska, somaliska, turkiska, litauiska, syrianska, urdu, azeriska, vitryska, grekiska, farsi, serbokroatiska, polska, ryska, norska, italienska, finska, persiska, arabiska, kurdiska, wolof, tigrinska, samt bliss och teckenspråk.

I ett tiotal kommuner erbjuder utförare vad som kan kallas för särskild kulturell och/eller religiös kompetens. Det kan t.ex. handla om att erbjuda omsorg kvinna till kvinna och man till man, halal-mat, etc. Ett annat specialområde är utförare med särskild kunskap om kost och nutrition. Andra särskilda kompetenser finns också, men i ett fåtal kommuner. Det rör sig bl.a. om utförare som är hbt-certifierade, som erbjuder sociala hundar, samt utförare som erbjuder ledsagning för dövblinda.

En majoritet av kommunerna har mätbara mål

Av uppföljningsenkäten framgår det att ett 60-tal kommuner har kvalitetsmål som är mätbara. Med ett mätbart kvalitetsmål avses ett mål som anger grad av måluppfyllelse. Exempel på ett sådant mål kan vara att 80 procent av personer ur målgruppen ska vara nöjda eller mycket nöjda med insatserna. I 34 av dessa kommuner anges målen explicit i förfrågningsunderlagen.

En del kommuner har gett exempel på vad som ingår i målen. Några citat ur enkäterna visar hur det kan se ut:

- *Utföraren ska varje år genomföra en brukarundersökning där betyget ska vara 4,5 om en 5-gradig skala används.*
- *100 procent av kunderna ska ha en genomförandeplan de varit delaktiga i att utforma. Minst 40 procent av omsorgspersonalen ska ha lägst undersköterskeutbildning.*
- *Hemtjänstpersonal ska vara tillgänglig dygnet runt, alla dagar på året. Akut hjälp inom hemtjänsten ska kunna erhållas inom 20 minuter i tätort och 40 minuter i glesbygd, både till kvinnor och till män. Både kvinnor och män ska vara nöjda med den insats de får. Detta mäts genom nöjdhetssenkäter där index ska vara över 70 för att målet ska anses vara uppfyllt. Den enskilde ska få hjälp av så få personer som möjligt med hänsyn till vårdbehovet. I den årliga hemtjänstenkäten ska index vara minst 70 för både kvinnor och män på frågan om hur nöjd man är med antalet personer som ger hemtjänst.*
- *Minst 90 procent av kunderna ska vara nöjda och känna sig trygga med den service omsorgsförvaltningen ger.*
- *Kommunen har som kvalitetsmål att 85 procent av alla insatser levereras på den överenskomna tiden inklusive normalavvikelse.*

Regelbunden uppföljning av att utförarna uppfyller sina åtaganden görs av 85 kommuner. (Här bör det noteras att många kommuner inte haft valfritt systemen igång någon längre tid, varför arbetet med uppföljningar nyli-

gen påbörjats.) Vad som menas med ”regelbundet” skiljer sig åt mellan kommunerna. Citaten nedan visar hur det kan se ut.

- *En gång per år görs en större uppföljning. Under året görs ca 10-20 mindre uppföljningar av en specifik kvalitet, exempelvis kontinuitet. Regelbundna besök och möten med utförarna genomförs under året.*
- *Samverkansmöten två gånger om året, verksamhetsuppföljningar en gång per år och genom verksamhetsberättelser.*
- *En gång per månad till en gång per år.*
- *Enligt plan, några månader efter inträde i valfrihetssystemet, vid utökning av godkännande (från service -> omvårdnad), genom tertial samt vid behov efter ex. anmälan.*
- *Årlig förenklad uppföljning av verksamheten ska göras genom enkät (standardiserade frågor), vart 4:e år görs en fördjupad uppföljning (om inte andra omständigheter påkallar det). Varje år ska dessutom årsredovisning och verksamhetsberättelse skickas in enligt förfrågningsunderlaget.*
- *För externa utförare gäller särskild avtalsuppföljning 2 ggr per år. I övrigt löpande verksamhetsuppföljning för intern och extern regi.*

Ett femtiotal kommuner delger resultaten av de genomförda uppföljningarna till personer ur målgruppen och anhöriga, något som torde kunna utgöra viktig information för dem i valsituationen.

Flera påpekar också att uppföljningarna är offentliga handlingar, varför de är tillgängliga för alla. Om dessa uppföljningar inte offentliggörs ”aktivt”, t.ex. via kommunens hemsida, så krävs det emellertid att en person som är intresserad av att ta del av de uppföljningar som görs dels har kunskap om att de genomförts, dels vet hur det går till att begära ut handlingarna från kommunen.

Några kommuner nämner att det pågår utvecklingsarbeten i syfte att förbättra spridningen av uppföljningsresultaten. Här handlar det t.ex. om att större uppföljningar ska redovisas på ett enkelt och tydligt sätt i syfte att göra det möjligt för den enskilde att lättare välja, eller att uppföljningsrapporterna framöver kommer differentieras per utförare. Se t.ex. följande citat:

- *Kvalitetsredovisningar är offentliga, men inte enkla för medborgare att ta del av. Ambitionen är att i framtiden redovisa undersökningar och resultat i "kundportalen", verksamhetssystemet är under uppbyggnad och en process att följa upp avtal med olika leverantörer har precis tagit form.*

Samtidigt kan det förekomma problem att redovisa för enskilda utförare. En kommun skriver:

- *Brukarundersökningarna läggs ut på kommunens webbplats. Dock redovisas inte för små kluster, varför resultat för små företag inte kan urskiljas.*

Svårigheter inför och efter starten av valfrihetssystem

En majoritet av kommunerna har redovisat att de haft svårigheter inför och efter starten av valfrihetssystem. Tre problemområden sticker ut. Vanligast är det att kommunerna haft svårigheter med att anpassa de administrativa stödsystemen (53 kommuner), följt av svårigheter att beräkna en rättvisande ersättningsnivå (45 kommuner) samt att bedöma de ekonomiska konsekvenserna av valfrihetssystem enligt LOV (39 kommuner). Vad gäller övriga problemområden så uppger sig 28 kommuner ha haft svårigheter att engagera tillräckligt många lokala utförare. Tjugo kommuner har haft problem med att välja ersättningsform, och i ett fåtal kommuner har utformandet av ett ickevalsalternativ varit svårt. Några kommuner har framhållit problem med att utforma informationsmaterial som ger tillräcklig och god information samt att nå ut till målgruppen. Likaså har några kommuner redovisat att det varit problem med medvetenheten och förhållningssättet i kommunens organisation samt med anpassningen av den egna regin.

Några kommentarer från kommunerna

Ett tjugotal kommuner har lämnat mer allmänna synpunkter på valfrihetssystem enligt LOV och de erfarenheter som dragits. Kommentarererna har rört ersättningsnivåer, kvalitet, uppföljning, vem som väljer privata aktörer, eventuella problem med för många utförare, m.m. Några citat återges nedan för att ge en bild av vad kommunerna lyfter fram:

- *Vi behöver kontinuerligt se hur vi kan finna bra ersättningsnivåer som gör att företag kan etablera sig och stanna kvar inom systemet som ett valbart alternativ. Det är en utmaning att klara vårdprocesserna där olika valfrihetssystem ska samverka, vårdval inom hemtjänst och inom primärvård.*
- *... i det längre perspektivet vore det också intressant om man kunde hitta någon typ av ersättningssystem som kan stimulera företagen att aktivt arbeta mot fastställda kvalitetsmål (nationella eller fastställda av socialnämnd). Kanske en fast ersättningsdel och en som faller ut om man når fastställda kvalitetsmål.*
- *Vi har som förbättringsområde att utveckla uppföljning och kvalitetssäkring. Det som varit bra med LOV är att vi tydligare lyft fram brukaren i fokus. Vi jobbar tydligare med resursfördelning och kontinuitet, att säkerställa riktlinjer och rutiner.*
- *Privata aktörer har svårigheter med att nå fram. Många kommuninvånare tycker att det är tryggare med kommunen, gäller speciellt vid krasslighet. Kommunen ses som en garant för att personalen är ok. Kryare oftast yngre äldre ser de privata aktörerna som ett bra alternativ i och med att det blir billigare pga. Rut-avdraget när det gäller exempelvis städning.*
- *Från början var vi väldigt positivt inställda till ett valfrihetssystem och trodde att fler brukare skulle göra ett aktivt val. Vi har varit igång i ett och ett halvt år och intresset för att göra ett aktivt val är inte stort. De*

administrativa kostnaderna för införande av kundval är höga i förhållande till de få brukare som har valt annan utförare än kommunens hemtjänst.

- *Upplever att det nu börjar flyta på bra men att det varit en inkörningsperiod innan rollerna och förväntningarna på varandra blivit tydligare. Vi ser även att fler omsorgstagare väljer att köpa privat med Rut-avdrag istället för att gå via kommunen, detta gäller dock inte de som inte har möjlighet att betala för sina insatser.*

Kommuner på väg att införa LOV

Kommunerna har kommit olika långt i införandeprocessen

Den 1 december 2011 var 61 kommuner på väg att införa valfrihetssystem enligt LOV² och 58 av dessa besvarade Socialstyrelsens uppföljningsenkät. Kommunerna befann sig vid nämnda tidpunkt i olika skeden av införandeprocessen. Som exempel hade 37 kommuner publicerat förfrågningsunderlag på valfrihetswebben den 1 december 2011 eller var på väg att göra det veckorna runt årsskiftet 2011/2012. Elva kommuner hade dessutom godkänt någon eller några enskilda utförare. Dessa kommuner var således mycket nära att ha valfrihetssystem enligt LOV i drift den 1 december 2011.

De kommuner som publicerat förfrågningsunderlag men ännu inte godkänt någon enskild utförare vid uppföljningstillfället framhåller bl.a. att det varit svårt att finna intresserade utförare eller att förfrågningsunderlaget är publicerat nyligen. Tre citat illustrerar detta:

- *Förfrågningsunderlaget har publicerats relativt nära i tiden. Oklart vad som kommer att ske då det funnits förfrågningar och intresse från lokala företagare men ännu ingen ansökan.*
- *Har varit svårt att få externa utförare intresserade av [kommunen].*
- *Det har inte kommit in någon ansökan ännu. Flera har visat intresse men inte fullföljt. Det ser ut att komma in en ansökan i början av 2012.*

I några kommuner beror avsaknaden av utförare emellertid inte främst på brist på intresserade utförare utan på att inlämnade ansökningar inte godkänts. Se följande citat:

- *Vi har hittills haft två olika utförare som vi inte kunnat godkänna, en har gjort en ny ansökan som vi just nu behandlar ... Vi har valt att ställa ganska höga krav på kvalité, varför utfallet blivit som det är.*
- *Tyvärr är det endast en som ansökt och som ej uppfyllde kraven. För övrigt har det varit svalt intresse trots att förfrågningsunderlaget är lagt så att man ska kunna välja kapacitetstak, områden och utförarområden.*

² Siffran inkluderar en kommun som erhöll stimulansbidrag under hösten 2011 och som redan tagit beslut om att införa valfrihetssystem. För en förteckning över vilka kommunerna är, se bilaga 1.

Kombinationen service- och omvårdnadsinsatser är vanligast

Det vanligaste är att valfrihetssystemet i dessa kommuner omfattar eller kommer att omfatta en kombination av service- och omvårdnadsinsatser (tabell 4).

Tabell 4. Verksamhetsområden inom kommande valfrihetssystem enligt LOV, antal kommuner per område

Verksamhetsområden	Antal kommuner
Hemtjänst – enbart serviceinsatser	13
Hemtjänst - serviceinsatser och personlig omvårdnad i eget boende enligt SoL (inkluderar ledsagning, anhörigstöd, dagverksamhet)	44
Hemsjukvård enligt HSL där kommunen övertagit ansvaret (avser inte kommuner där kommunal personal i hemtjänsten utför sjukvårdsinsatser på delegation från landstinget)	11
Kost	10
Annan biståndsbedömd insats enligt SoL	5

Kommunerna uppger sammantaget att cirka 25 000 personer omfattas av deras beslut om att införa valfrihetssystem enligt LOV.

Biståndshandläggare och webbplatser vanligaste informationskanalerna

De tre i särklass vanligaste kanalerna för att nå ut med information om valfrihetssystemet är, enligt de kommuner som redan utformat information eller är på väg att göra det, via kommunernas biståndshandläggare, kommunernas webbplatser samt genom broschyrer eller annat presentationsmaterial (tabell 5).

Tabell 5. Typ av informationskanaler och antal kommuner per informationskanal

Typ av informationskanal	Antal kommuner
Biståndshandläggare/biståndsbedömare	53
Broschyrer/presentationsmaterial	51
Brev/utskick	30
Träffar med organisationer	45
Informationsträffar mer personer ur målgruppen och/eller anhöriga	21
Kommunens informationstidning	19
Spalt i lokaltidning	32
Kommunguide e.dyl.	3
Kommunens webbplats	50
Andra informationskanaler	10

Utöver dessa informationskanaler har några kommuner lyft fram följande:

- mässor
- kommunreception
- informationspärm på sjukhus
- presskonferens
- annonsblad för flera kommuner
- andra medier.

Svårigheter inför starten av valfrihetssystem

Ett femtiotal kommuner har upplevt problem inför starten av valfrihetssystemen, framförallt inom fyra områden: bedömning av de ekonomiska konsekvenserna av införande av valfrihetssystem, beräkning av en rättvisande ersättningsnivå, anpassning av de administrativa stödsystemen, samt svårigheter att engagera tillräckligt många lokala utförare (tabell 6).

Tabell 6. Svårigheter inför starten av valfrihetssystem enligt LOV, antal kommuner per område

Svårigheter inför starten av valfrihetssystem enligt LOV	Antal kommuner
Bedöma ekonomiska konsekvenser av LOV	30
Val av ersättningsform	9
Beräkna rättvisande ersättningsnivå	26
Engagera tillräckligt många lokala utförare	22
Utforma ett ickevalsalternativ	2
Anpassa administrativa stödsystem	24
Andra problem	4

Några kommentarer från kommunerna

Flera kommuner har utnyttjat möjligheten att lämna kommentarer rent allmänt på valfrihetssystem enligt LOV. Kommentarererna handlar bl.a. om mindre kommuners speciella förutsättningar att införa valfrihetssystem samt vikten av att ett helhetsperspektiv behålls. Några kommentarer redovisas som citat nedan:

- *Viktigt att behålla helhetsperspektivet på kontinuitet för den enskilde om det blir flera olika aktörer. Viktigt att den enskilde inte upplever helheten sämre utan blir omhändertagen på ett bra sätt, att alla aktörer samarbetar för den enskildes bästa.*
- *Vi hoppas att valfriheten ska ge ökad kvalitet på alla tjänster som vi ger till våra brukare.*
- *... systemet leder till både bättre kvalitet och effektivitet och det är bra.*
- *Valfrihetssystem enligt LOV är positivt för kommunens brukare inom det vanligaste verksamhetsområdet hemtjänst. Staten bör stödja att fler verk-*

samhetsområden praktiskt tillämpas i kommunerna, ex. familjerådgivning, daglig verksamhet och missbruksvård.

- *... valfrihetssystem enligt LOV med de förutsättningar som anges samt den marknad som finns passar inte självklart alla kommuner. Den demografi och det underlag [kommunen] har är en försvårande omständighet som LOV inte tar hänsyn till. Eftersom varje kommun inte råder över att det finns ett intresse för externa företag att etablera sig hoppas jag att det aldrig kommer att bli obligatoriskt för alla kommuner att ha ett valfrihetssystem enligt LOV inom äldreomsorgen.*
- *LOV kan bli en kostsam verksamhet i en liten kommun där resurser måste finnas för upphandling/avtalsskrivning/uppföljning samtidigt som de mycket små OH-resurserna som finns måste minska i takt med andelen LOV som ökar. I flera fall blir det frågan om att minska resurser från en heltid till deltid. Hur lätt är det!*

Kommuner som inte har fattat beslut

Nya kommuner beviljades stimulansbidrag under 2011

Socialstyrelsen hade under 2011 i uppdrag att fördela 21,5 mnkr till kommuner som inte tidigare beviljats stöd för att förbereda och utveckla valfrihetssystem. Av de 78 kommuner som var berättigade att ansöka om stimulansbidrag inkom 36 kommuner med ansökningar. Dessa kommuner ansökte sammantaget om 32,4 mnkr. Kommunerna ansökte således om 10,9 mnkr mer än vad Socialstyrelsen hade att fördela. Alla ansökningar godkändes av Socialstyrelsen och medel fördelades till samtliga kommuner. Varje kommun tilldelades 0,5 mnkr i ett grundbidrag och resterande medel fördelades utifrån respektive kommuns ansökan och tillgängliga medel.³

Flertalet av de ny tillkomna kommunerna är på väg att starta upp utredningar eller är i färd med att genomföra dem. En av kommunerna har emellertid redan tagit beslut om att införa valfrihetssystem.

Av kommunerna har 18 närmare specificerat vilka verksamhetsområden som ska ingå, eller redan ingår, i kommunens utredning (tabell 7).

Tabell 7. Verksamhetsområden som kommer utredas, eller utreds, i kommuner som fick stimulansbidrag under 2011, antal kommuner per område

Verksamhetsområden	Antal kommuner
Hemtjänst – enbart serviceinsatser	3
Hemtjänst - serviceinsatser och personlig omvårdnad i eget boende enligt SoL (inkluderar ledsagning, anhörigstöd, dagverksamhet)	15
Hemsjukvård enligt HSL där kommunen övertagit ansvaret (avser inte kommuner där kommunal personal i hemtjänsten utför sjukvårdsinsatser på delegation från landstinget)	1
Kost	3
Särskilt boende	1

Som framgår av tabellen är det vanligast att utredningen omfattar såväl service- som omvårdnadsinsatser inom hemtjänsten.

Kommuner som tidigare beviljats stimulansbidrag

I december 2011 hade 19 av de 212 kommuner som tidigare beviljats stimulansbidrag (under perioden 2008-2010) inte beslutat om de ska införa valfri-

³ Den slutliga fördelningen av stimulansbidrag redovisas i bilaga 2.

hetssystem eller inte, alternativt tagit upp frågan på nytt.⁴ Sex av dessa kommuner uppgav i oktober 2010 att de då beslutat om att införa valfrihetssystem enligt LOV, alternativt beslutat om att inte införa det. Dessa sex kommuner har således frångått tidigare beslut.

Bland de 19 kommunerna är det vanligast att den utredning som genomförts om tänkbara verksamhetsområden för valfrihetssystem innefattar en kombination av service- och omvårdnadsinsatser inom hemtjänsten (tabell 8).

Tabell 8. Verksamhetsområden i utredningen om valfrihetssystem i de kommuner som inte fattat beslut, antal kommuner per område

Verksamhetsområden	Antal kommuner
Hemtjänst – enbart serviceinsatser	7
Hemtjänst - serviceinsatser och personlig omvårdnad i eget boende enligt SoL (inkluderar ledsagning, anhörigstöd, dagverksamhet)	11
Kost	3
Annan biståndsbedömd insats enligt SoL	1

Kommunerna uppger att cirka 5 600 personer skulle omfattas om de inför valfrihetssystem, men i dagsläget är det endast fem av kommunerna som kan specificera när i tid ett beslut kommer tas. Dessa kommuner räknar med beslut under 2012.

⁴ För en förteckning över vilka kommunerna är, se bilaga 1.

Kommuner som har beslutat att inte införa LOV

I oktober 2010 hade 24 kommuner beslutat sig för att inte införa valfrihetssystem enligt LOV. Drygt ett år senare har denna siffra ökat något. I december 2011 hade 29 kommuner beslutat att inte införa valfrihetssystem enligt LOV, alternativt avvecklat systemet.⁵ Av dessa har 25 besvarat uppföljningsenkäten.

Bland de 29 kommunerna finns det en kommun som hade valfrihetssystem i drift i oktober 2010 och som således avvecklat systemet. Kommunen uppger att systemet var i drift en kortare tid innan beslut togs av en ny majoritet att avveckla verksamheten.

Cirka 11 500 personer skulle ha omfattats av valfrihetssystem enligt LOV om de 26 kommunerna som besvarat uppföljningsenkäten infört systemet.

Politiska skäl vanligast till beslutet

Av de kommuner som beslutat att inte införa valfrihetssystemet har 21 angivit politiska skäl som motiv för sitt beslut. Ekonomiska och administrativa skäl har påverkat beslutet i åtta respektive fem kommuner.

16 av kommunerna uppger att de stötte på problem i utredningen inför beslutet om valfrihetssystem. De vanligaste problemen handlade om att bedöma ekonomiska konsekvenser av LOV (tio kommuner), att engagera tillräckligt många lokala utförare (tio kommuner) samt att beräkna rättvisande ersättningsnivå (nio kommuner).

Några kommentarer från kommunerna

Flera kommuner har utnyttjat möjligheten att lämna kommentarer rent allmänt på valfrihetssystem enligt LOV. Kommentarererna handlar bl.a. om mindre kommuners speciella förutsättningar att införa valfrihetssystem. Några kommentarer redovisas som citat nedan.

- *Vissa svårigheter i en liten kommun, t.ex. organisatoriska/administrativa, och att engagera samt skapa lönsamhet för lokala utförare. Svårt för mindre lokala utförare att i valfrihet ha kunskap och förutsättningar att byta en servicetjänst mot annan tjänst.*
- *Kommunen är så liten att det var mycket svårt att få egna företagare att intressera sig och de stora utförarna såsom Carema och Attendo m.fl. ville absolut inte etablera sig i någon av Dalslandskommunerna.*

⁵ För en förteckning över vilka kommunerna är, se bilaga 1.

- *Kommunen har dålig ekonomi och har i nuläget inte administrativa resurser att klara de krav som införandet av LOV skulle innebära. Kommunen är en glesbygdskommun som näst intill har halverat innevånarantalet sedan mitten av 60-talet. Det är tveksamt om det finns ekonomisk bärighet för företag, speciellt i glesbygden.*
- *Under 2011 har en ny politisk majoritet beslutat att införa LOV inom hemtjänstens serviceinsatser. Beslutet har passerat kommunfullmäktige men återremitterades. Ärendet kommer upp igen i slutet av februari.*

Kommuner som inte har sökt stimulansbidrag

Socialstyrelsen har sedan 2008 beviljat stimulansbidrag till sammanlagt 248 kommuner för att utreda och eventuellt införa valfrihetssystem enligt LOV. Detta innebär att det fortfarande är 42 kommuner som inte ansökt om stimulansbidrag i detta syfte.

Bilaga 1. Beslutsläget i kommuner som beviljats stimulansmedel

Tabell 9. Kommuner med valfrihetssystem enligt LOV i drift

Kommun		
Alingsås	Landskrona	Trelleborg
Avesta	Leksand	Trosa
Boden	Lerum	Tyresö
Bollebygd	Lidingö	Täby
Borås	Linköping	Uddevalla
Danderyd	Ljusdal	Ulricehamn
Ekerö	Lund	Umeå
Enköping	Motala	Upplands Väsby
Eslöv	Munkedal	Uppsala
Fagersta	Mölnadal	Vaggeryd
Falkenberg	Mönsterås	Vallentuna
Falun	Nacka	Vara
Finspång	Nordanstig	Varberg
Gnesta	Norrtälje	Vellinge
Gotland	Nyköping	Vetlanda
Halmstad	Nynäshamn	Vindeln
Haninge	Partille	Vingåker
Haparanda	Rättvik	Värmdö
Helsingborg	Salem	Västervik
Huddinge	Sjöbo	Västerås
Håbo	Skurup	Växjö
Härryda	Skövde	Åmål
Hässleholm	Sollentuna	Åre
Höganäs	Solna	Älmhult
Höör	Staffanstorps	Ängelholm
Järfälla	Stenungsund	Örebro
Jönköping	Stockholm	Örkelljunga
Karlskrona	Sunne	Östersund
Karlstad	Svalöv	Österåker
Katrineholm	Svenljunga	Östhammar
Kinda	Säffle	
Knivsta	Sävsjö	
Kristianstad	Söderhamn	
Krokom	Tanum	
Kungsbacka	Tierp	
Kungälv	Tjörns	
Kävlinge	Tranås	

Tabell 10. Kommuner på väg att införa valfrihetssystem enligt LOV

Kommun	
Aneby	Svedala
Arvika	Södertälje
Bollnäs	Tranemo
Burlöv	Töreboda
Båstad	Upplands-Bro
Eksjö	Uppvidinge
Essunga	Vaxholm
Falköping	Vimmerby
Färgelanda	Vårgårda
Gislaved	Värnamo
Gnosjö	Åstorp
Grums	Älvkarleby
Grästorp	Öckerö
Gävle	Örnsköldsvik
Habo	Östra Göinge
Heby	
Herrljunga	
Hjo	
Hudiksvall	
Härnösand	
Högsby	
Hörby	
Klippan	
Laholm	
Lindesberg	
Ljungby	
Lomma	
Lysekil	
Mariestad	
Mark	
Markaryd	
Mellerud	
Mullsjö	
Nordmaling	
Nykvarn	
Osby	
Ovanåker	
Robertsfors	
Sala	
Simrishamn	
Skara	
Sotenäs	
Storuman	
Strängnäs	
Sundbyberg	
Sundsvall	

Tabell 11. Kommuner som inte fattat beslut

Kommun	
Boxholm	Söderköping
Dals-Ed	Timrå
Götene	Tomelilla
Hallsberg	Torsås
Hallstahammar	Ånge
Kalmar	Ärjäng
Kiruna	Åtvidaberg
Ljusnarsberg	Älvdalen
Malung	
Mjölby	
Mora	
Mörbylånga	
Perstorp	
Sigtuna	
Vadstena	
Vansbro	
Ydre	
Ystad	
Ödeshög	
Ale	
Alvesta	
Borgholm	
Bromölla	
Emmaboda	
Filipstad	
Forshaga	
Gagnef	
Göteborgs stad	
Hammarö	
Hofors	
Hultsfred	
Hällefors	
Karlsborg	
Kungsör	
Lessebo	
Luleå	
Munkfors	
Ockelbo	
Orsa	
Orust	
Piteå	
Ronneby	
Sollefteå	
Strömstad	
Surahammar	
Säter	

Tabell 12. Kommuner som beslutat att inte införa valfrihetssystem enligt LOV alternativt avvecklat systemet

Kommun
Arboga
Arvidsjaur
Bengtsfors
Berg
Borlänge
Bräcke
Eskilstuna
Gullspång
Hedemora
Hylte
Härjedalen
Karlskoga
Kil
Kristinehamn
Kumla
Laxå
Lycksele
Malmö
Malå
Nora
Norberg
Oskarshamn
Ragunda
Strömsund
Tingsryd
Valdemarsvik
Vilhelmina
Vänersborg
Övertorneå

Bilaga 2. Fördelning av 2011 års stimulansbidrag

Tabell 13. Fördelning av 2011 års stimulansbidrag.

Kommun	Sökt belopp (kr)	Beslutat belopp (kr)
Ale kommun	1 000 000	626 306
Alvesta kommun	1 000 000	626 306
Borgholms kommun	950 000	613 674
Bromölla kommun	800 000	575 782
Emmaboda kommun	1 000 000	626 306
Filipstads kommun	1 000 000	626 306
Forshaga kommun	600 000	525 260
Gagnefs kommun	1 000 000	626 306
Göteborgs stad	1 000 000	626 306
Hammarö kommun	1 000 000	626 306
Hofors kommun	735 000	559 363
Hultsfreds kommun	1 000 000	626 306
Hällefors kommun	1 000 000	626 306
Karlsborgs kommun	800 000	575 782
Kungsörs kommun	650 000	537 892
Lessebo kommun	300 000	300 000
Luleå kommun	737 000	559 869
Munkfors kommun	1 000 000	626 306
Ockelbo kommun	1 000 000	626 306
Orsa kommun	1 000 000	626 306
Orust kommun	1 000 000	626 306
Piteå kommun	1 000 000	626 306
Ronneby kommun	1 000 000	626 306
Sollefteå kommun	500 000	500 000
Strömstads kommun	1 000 000	626 306
Surahammars kommun	660 000	540 417
Säters kommun	715 000	554 311
Söderköpings kommun	1 000 000	626 306
Timrå kommun	1 000 000	626 306
Tomelilla kommun	1 000 000	626 306
Torsås kommun	1 000 000	626 306
Upplands-Bro kommun	1 000 000	626 306
Ånge kommun	1 000 000	626 306
Årjängs kommun	1 000 000	626 306
Åtvidabergs kommun	1 000 000	626 306
Älvdalens kommun	1 000 000	626 306
Summa	32 447 000	21 500 000

Bilaga 3. Ekonomisk slutredovisning av stimulansbidrag 2008–2010

Under åren 2008–2010 fördelade Socialstyrelsen sammanlagt 307 571 000 kr till 212 kommuner som ansökt om och beviljats stimulansbidrag.

Socialstyrelsen har lämnat flera rapporter till regeringen om hur kommunerna utnyttjat stimulansbidragen. En första sammanställning av kommunernas ansökningar redovisades i december 2008. Den 1 januari 2010 lämnades en ekonomisk redovisning av hur kommunerna använt stimulansbidragen under 2009. I juni samma år lämnades en lägesbeskrivning av kommunernas arbete med att utreda, införa och anpassa valfrihetssystem enligt LOV. Socialstyrelsens slutrapport lämnades i december 2010.

Kommunerna har emellertid kunnat använda stimulansbidragen under hela 2011. Av den anledningen skickade Socialstyrelsen ut en blankett för slutlig ekonomisk redovisning till dessa 212 kommuner den 29 november 2011. Blanketten skulle vara ifylld och återsänd till Socialstyrelsen senast den 31 januari 2012. Till den ekonomiska slutredovisningen begärde Socialstyrelsen att kommunerna skulle bifoga ett revisorsintyg. Av de 212 kommunerna hade 9 kommuner lämnat in en slutlig ekonomisk redovisning innan den 29 november 2011.

Efter att 205 kommuner lämnat in slutlig ekonomisk redovisning framgår det att cirka 34 623 500 kr återbetalats eller ska återbetalas.